

Paulina Sukiennik, Martyna Terebus
Katarzyna Włodarska, Emilia Zyskowska
*Instytut Psychologii,
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie*

Orientacja temporalna jako predyktor postaw wobec miłości i jakości relacji w bliskich związkach

1. Wprowadzenie

Na przestrzeni ponad 2000 lat w zachodnim świecie ewoluowało wiele teorii próbujących wyjaśnić istotę miłości. Do najbardziej znanych można zaliczyć typologię miłości autorstwa Lee (1973), która została oparta na analogii do koła barw. Miłość przyrównana jest w niej do palety barw, ponieważ podobnie jak wszystkie kolory pochodzą od trzech podstawowych barw, tak wszystkie style miłości można wyprowadzić z trzech podstawowych postaw wobec miłości. Lee wyróżnił trzy podstawowe i trzy wtórne typy miłości. Do podstawowych należą: Eros, Ludus i Storge, do wtórnych zaś: Pragma, Mania i Agape.

Eros to miłość namiętna i romantyczna. Jej istotą jest silny, nieodparty pociąg fizyczny i Zalascywanowanie ukochaną osobą. To ten typ nazywany bywa miłością od pierwszego wejrzenia. Ludus z kolei to miłość traktowana jako gra i zabawa, niepozbawiona prób manipulowania partnerem i chęci przechytrzenia go. Storge natomiast jest miłością przyjacielską, łagodną i czułą. Zamiast tumultu uczuć, partnerzy doświadczają trwałego, pogłębiającego się przywiązania i wzajemnej troski. Pragma powstaje z połączenia Storge i Ludus; jest to miłość praktyczna, przeżywana jako racjonalna lokata uczuć, kalkulacja strat i zysków, takie „małżeństwo z rozsądku”. Mania to połączenie miłości Eros i Ludus, miłość obsesyjna, opętanie nie tyle partnerem, co własnym uczuciem. Maniakalny kochanek jest pochłonięty myślami o ukochanej, lęka się ją stracić. Potrzebuje stale jej uwagi i potwierdzania miłości. Agape zaś to miłość altruistyczna (połączenie Eros i Storge), bezinteresowne oddanie się partnerowi, pełne cierpliwości i troski o jego dobro (Wojciszke, 2010; Kuczyńska, 1998).

Na bazie tej teorii S. i C. Hendrick'owie skonstruowali narzędzie do badania stylów miłości – Love Attitudes Scale (Skala Postaw Wobec Miłości). Skala ta znalazła zastosowanie w wielu badaniach, głównie autorstwa Hendrick'ów, jak i również wielu innych autorów. Hendrick i Hendrick badali m. in. zależności pomiędzy postawami wobec miłości a wiekiem, rasą, liczbą zakochań, byciem aktualnie zakochanym czy samooceną. W jednym z badań autorzy zestawili swoją Skalę Postaw wobec Miłości z Trójczynnikiem Teorią Miłości R. Sternberga, Skalą Miłości Namiętnej E. Hatfield oraz Formularzem Związku K. Davis'a (1989). Zgodnie z wynikami badań, Eros pozytywnie korelował ze stylem bezpiecznym, intymnością, namiętnością, zaangażowaniem (Trójczynnikiem Teoria Miłości), zdolnością do życia, intymnością, namiętnością, opieką, satysfakcją (teoria Davis'a) oraz ze Skalą Miłości Namiętnej

Hatfield. Ludus z kolei korelował dodatnio z unikającym stylem przywiązania oraz z konfliktowością Davis'a oraz negatywnie z bezpiecznym stylem przywiązania i pozostałymi pomiarami. Agape wykazała korelacje bardzo zbliżone do tych uzyskanych dla Eros.

Spośród typów miłości najsilniej przeżywany przez badaną populację był Eros i Agape, najmniejsze zaś nasilenie miała Ludus i Pragma. Eros silnie wiązał się z Namiętnością, Agape zaś z Zaangażowaniem (Tsirigotis, Gruszczyński, Lewik-Tsirigotis, 2011).

Kolejne badania dowiodły, że mężczyźni, w przeciwieństwie do kobiet, częściej kierowali się postawą wobec miłości Ludus, natomiast kobiety częściej przejawiały postawy wobec miłości: Storge, Pragma i Mania. W przypadku postawy wobec miłości Eros i Agape nie było znaczącej różnicy między kobietami a mężczyznami (Hendrick i Hendrick, 1986). Wyniki te w większości zostały potwierdzone badaniami Tsirigotisa, Gruszczyńskiego, Lewik-Tsirigotis (2010), gdzie jedyną różnicą było to, że kobiety silnie przeżywały także postawę wobec miłości Eros. Zmiennymi, które równie dobrze różnicowały postawy wobec miłości mężczyzn i kobiet są aspekty związane z seksualnością. Stanowiły one częsty przedmiot badań psychologów, którzy próbowali znaleźć zależność między postawami wobec miłości a: seksualno-moralnymi postawami (Lacey, Reifman, Scott, Harris, Fitzpatrick, 2010), inicjacją (Hammock, Richardson), antykoncepcją (Adler, Hendrick, 1988), FWBRs - Friends with Benefits Relationships (Hughes, Morrison, Asada, 2005), postawami wobec seksu i religijnymi wierzeniami (Hendrick, 1987). Głównym nurtem badań obok seksualności była osobowość. Badacze próbowali powiązać postawy wobec miłości z: opisowymi cechami osobowości (Taraban, Hendrick, 1995), kwestionariuszem NEO-PI-R (White, Hendrick, Hendrick, 2004), kwestionariuszem NEO-FFI wśród studentów w Hong-Kongu (Wana, Lukb, Laic, 2000).

Hendrick, Hendrick i Adler stwierdzili korelację postaw wobec miłości z satysfakcją ze związku. Dla mężczyzn większe zadowolenie było związane z takimi postawami jak Eros i Ludus, natomiast u kobiet były to Eros, Storge, Mania i Ludus (1988).

Jakość związku, przez różnych badaczy była definiowana w odmienny sposób, ale głównie skupiali się oni na emocjonalnej stronie związków – miłości, więzi, okazywaniu uczuć (Rostowski, 1987; Ziemska, 1974). Przeważnie koncentrowali się oni na związkach małżeńskich. Ciekawą propozycję zaprezentowała Kuczyńska w swojej pracy *Sposób na bliski związek*, nie skupiając się na konkretnych wymiarach konstytuujących jakość związku, ale podając bardziej ogólny sposób definiowania tego zagadnienia, według którego jakość związku odnosi się do subiektywnego zadowolenia osób tworzących parę bądź do wyróżnionych teoretycznie lub/i empirycznie wymiarów związku, które z jednej strony wyrażają jego psychiczną istotę, z drugiej zaś jakość tę determinują.

W badaniach konstrukt jakości związku naukowcy starali się łączyć z różnymi zmiennymi. Kuczyńska poszukiwała związków między jakością bliskich relacji a zachowaniami wiążącymi (1998), a także zależności między oceną związku a płcią psychologiczną (2002).

Wielu innych badaczy koncentrowało się na związkach jakości bliskich relacji ze stylami przywiązania. Dochodząc do podobnych wniosków stwierdzili, że unikające i lękowo-ambiwalentne przywiązanie determinuje niższą satysfakcję ze związku (Collins, Read, 1990; Simpson, 1990; Shaver, Brennan, 1992; Kirkpatrick, Davies, 1994; Tucker, Anders, 1999; Butzer, Campbell, 2008).

Uwaga badaczy skupiała się także na relacji między jakością związku a empatią (Davis, Oathout, 1987; Cramer, 2003), inteligencją emocjonalną (Czmut, 2008), konfliktowością (Cremer, 2000, 2004), a także pozytywnym i negatywnym afektem (Berry, Willingham, 1997). Szukano także powiązań pomiędzy oceną satysfakcji ze związku a troską o romantyczną relację (Campbell, Rogge, 2007), wiarą w przeznaczenie (Knee, 1998), wielkością inwestycji w związek (Rusbult, 1979), a również samooceną (Murray, Holmes, Griffin, 1996; Hendrick, Hendrick, Adler, 1988), jak i doświadczaną przez partnerów satysfakcją seksualną oraz poczuciem koherencji (Gulczyńska, Jankowiak, 2007).

Zagadnienia związane z miłością i romantycznymi związkami nawiązują do wielu aspektów życia. Zimbardo i Boyd w swojej książce „Paradoks Czasu” sugerują, że postawy wobec miłości mogą być również związane z perspektywami postrzegania czasu, czyli orientacją temporalną. Pojęcie to jest definiowane przez autorów jako osobiste nastawienie, często nieuświadomione, które każdy z nas przejawia wobec czasu. Jest to również proces, w ramach którego bezustanny bieg życia zostaje podzielony na kategorie czasowe pomagające nadać naszemu życiu porządek, spójność i znaczenie. Do kategorii tych zaliczają się: Przeszłość Negatywna (wywoływanie negatywnych emocji poprzez wspomnianie negatywnych wydarzeń, brak otwarcia na nowe propozycje), Przeszłość Pozytywna (baza do przewidywania bezpieczniejszej, zdrowszej przyszłości, poczucie ciągłości i stabilności ja), Teraźniejszość Hedonistyczna (radość z rzeczy, które niosą ze sobą przyjemność i unikanie tych, które powodują przykrość, poszukiwanie przyjemności), Teraźniejszość Fatalistyczna (uzależnianie swojego życia od czynników zewnętrznych, na które nie ma się wpływu, wiara w przeznaczenie), Teraźniejszość Holistyczna (często nazywana absolutną teraźniejszością, zawierającą w sobie zarówno przeszłość, jak i przyszłość, bycie w danej chwili za pomocą medytacji), Przyszłość (cechuje się mniejszą skłonnością do ryzykownych działań i większą koncentracją na dniu jutrzejszym) oraz Przyszłość Transcendentalna (troska o wartości duchowe, przekonanie o życiu po śmierci). Do pomiaru tej teorii służy Kwestionariusz Perspektyw Czasu Philipa Zimbardo ZTPI.

W swojej publikacji Zimbardo i Boyd prezentują rozważania, w których starają się pokazać, jak perspektywa postrzegania czasu może wpływać na romantyczne relacje. Osoby zorientowane na przeszłość będą poszukiwać partnera godnego zaufania i przewidywalnego. Można się spodziewać, że im wyższy wynik na skali przeszłościowej, tym wyższy wynik na skali mierzącej postawę wobec miłości Storge i niższy na skalach Eros i Ludus. Podobnie powinni zachowywać się przyszłościowcy, dodatkowo wykazując wyższy wynik na skali mierzącej Pragmę, im bardziej okażą się zorientowani na przyszłość. Tymczasem osoby zorientowane na teraźniejszość, satysfakcję odnajdują w związkach spontanicznych, dających poczucie bliskości z partnerem, który nie wymaga zbyt dużego zaangażowania się w relację. Powinni więc wykazywać tendencję do prezentowania postaw wobec miłości Eros albo Ludus (2009).

Teraźniejszy stan badań dotyczący związku orientacji temporalnej a jakości romantycznej relacji ogranicza się do badań Önera, który skupił się jedynie na perspektywie przyszłościowej. Ogólna orientacja przyszłościowa wiązała się z większą satysfakcją, chociaż zbyt silna koncentracja na przyszłości związku uczuciowego wpływa na obniżenie zadowolenia z tej relacji (2000a, 2000b).

Z zaprezentowanych wyżej badań Hendrick, Hendrick i Adler można założyć, że jakość związku może pośrednio łączyć się z orientacją temporalną, dzięki swojemu powiązaniu z postawami wobec miłości. Wniosek ten stał się podstawą do przeprowadzenia badań na polskiej populacji.

2. Badania własne

2.1. Hipotezy

Cel badania stanowiło określenie zależności pomiędzy orientacją temporalną a postawami wobec miłości oraz jakością relacji w bliskich związkach. Postawiono następujące hipotezy:

1. Osoby zorientowane na Przeszłość Negatywną będą wykazywały następujące postawy wobec miłości: Ludus, Mania, Pragma oraz będą skoncentrowane na obszarach jakości związku powiązanych z przymusem oraz konfliktami i ambiwalencją.
2. Osoby zorientowane na Przeszłość Pozytywną będą wykazywały następujące postawy wobec miłości: Eros i Storge oraz będą skoncentrowane na obszarach jakości związku powiązanych z powodzeniem, równością i ogólną satysfakcją.
3. Osoby zorientowane na Teraźniejszość Hedonistyczną będą wykazywały następujące postawy wobec miłości: Eros i Ludus oraz będą skoncentrowane na obszarach jakości związku powiązanych z intymnością, namiętnością i ogólną satysfakcją.
4. Osoby zorientowane na Teraźniejszość Fatalistyczną będą wykazywały następujące postawy wobec miłości: Eros, Ludus, Mania oraz będą skoncentrowane na obszarach jakości związku powiązanych z przymusem oraz konfliktami i ambiwalencją.
5. Osoby zorientowane na Przyszłość będą wykazywały następujące postawy wobec miłości: Eros, Mania, Agape oraz będą skoncentrowane na obszarach jakości związku powiązanych z powodzeniem, troską, podtrzymywaniem, zaangażowaniem i równością.

2.2. Badane osoby i zastosowane metody badawcze

Badanie zostało przeprowadzone na grupie 210 młodych dorosłych (105 mężczyzn, 105 kobiet), którzy uczestniczyli w kursach przedmażeńskich w warszawskich parafiach. Próba ta została wybrana ze względu na status związku. Osoby te w niedalekiej przyszłości miały zawrzeć związek małżeński, co pozwalało wnioskować o stabilności i trwałości tych relacji. Wiek osób badanych mieścił się w przedziale od 22 do 41 lat ($M = 27,04$; $SD = 4,64$). W analizach wzięto pod uwagę wyniki 209 badanych z powodu braków danych u jednej z osób.

Uczestnicy zostali przebadani grupowo za pomocą 3 kwestionariuszy, które wypełniali w następującej kolejności:

Kwestionariusz Oceny Związku RRF (*The Relationship Rating Form*) Keitha E. Daviesa w polskiej adaptacji Jarosława Jastrzębskiego to narzędzie przeznaczone do pomiaru podstawowych charakterystyk romantycznych i przyjacielskich związków. Kwestionariusz składa się z 68 pytań, które tworzą 10 wielowymiarowych skal: Powodzenie (które składa się z następujących podskal: Akceptacja, Szacunek, Zaufanie), Intymność (Ufność, Zrozumienie), Namiętność (Fascynacja, Wylączność, Bliskość seksualna), Troska (Poświęcenie, Lojalność, Wsparcie), Ogólna Satysfakcja (Zadowolenie, Przyjemność, Wzajemność, Poczucie wartości), Konflikty i ambiwalencja (dzielące się na dwie odrębne Podskale

Konflikty i Ambiwalencja), Podtrzymywanie, Zaangażowanie, Przymus, Równość. Badani udzielali odpowiedzi na 7-stopniowej skali, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie nie”, a 7 – „zdecydowanie tak”. Współczynniki rzetelności alpha Cronbacha wahają się od 0,73 dla skali Konflikty i ambiwalencja do 0,90 dla skali Ogólna Satysfakcja. Rzetelność w przeprowadzonym badaniu liczona za pomocą alpha Cronbacha wyniosła od 0,45 dla skali Podtrzymywanie do 0,86 dla skali Ogólna satysfakcja.

Skala Postaw Wobec Miłości Clyda i Susan Hendrick'ów SPWM (wersja dla kobiet i mężczyzn) w polskiej adaptacji Jarosława Jastrzębskiego. Skala ta powstała w wyniku operacjonalizacji teorii postaw wobec miłości Johna Lee. Każda z wersji składa się ona z 42 stwierdzeń, które pozwalają ona badać natężenie trzech podstawowych oraz trzech wtórnych postaw wobec miłości. Do pierwszej grupy zaliczamy takie postawy wobec miłości jak: Eros (miłość namiętna), Ludus (miłość jako gra i zabawa), Storge (miłość przyjacielska), do drugiej zaś: Pragma (miłość praktyczna), Mania (miłość zaborcza) i Agape (miłość altruistyczna) na skali 5-stopniowej od 1 (zdecydowanie się nie zgadzam) do 5 (zdecydowanie się zgadzam). Rzetelność mierzona metodą alpha Cronbacha dla wersji oryginalnej wyniosła od 0,71 dla Eros i Manii do 0,84 dla Storge i Agape, natomiast w przeprowadzonym badaniu – od 0,52 dla Ludus do 0,77 dla Storge.

Kwestionariusz Perspektyw Czasu Philipa Zimbardo ZTPI w polskiej adaptacji Anety Przepiórki przeznaczony jest do badania orientacji temporalnej. Składa się z 56 stwierdzeń, które tworzą 5 skal: Przeszłość Negatywną, Przeszłość Pozytywną, Teraźniejszość Hedonistyczną, Teraźniejszość Fatalistyczną i Przyszłość. Odpowiedzi były udzielane na 5-stopniowej skali, gdzie 1 oznacza „całkowicie się nie zgadzam”, a 5 – „zupełnie się zgadzam”. Rzetelność ZTPI szacowano metodą zgodności wewnętrznej. Współczynniki alpha Cronbacha wahają się od 0,61 dla Przeszłości Pozytywnej do 0,83 dla Przeszłości Negatywnej. Trafność ZTPI szacowano przy pomocy analizy czynnikowej, która potwierdziła 5-czynnikową strukturę narzędzia (procent wyjaśnionej wariancji dla całej skali wynosił 32,07). Współczynniki rzetelności szacowane za pomocą metody alpha Cronbacha w tym badaniu wyniosły od 0,58 dla Przeszłości Pozytywnej do 0,83 dla Przeszłości Negatywnej.

3. Uzyskane wyniki

W Tabeli 1 zostały zaprezentowane statystyki opisowe dla poszczególnych skal narzędzi wykorzystanych w przeprowadzonym badaniu.

Tabela 1a. Statystyki opisowe dla skal RRF, SPWM oraz ZTPI

Skale	<i>M</i>	<i>SD</i>
Eros	27,73	3,83
Ludus	13,90	4,07
Storge	26,20	7,00
Pragma	16,64	4,84
Mania	19,84	5,26
Agape	28,46	3,89

Tabela 1b. Statystyki opisowe dla skal RRF, SPWM oraz ZTPI

Skale	M	SD
Powodzenie	68,90	7,83
Intymność	43,83	5,49
Namiętność	60,62	5,69
Troska	67,52	6,65
Ogólna satysfakcja	67,76	7,47
Konflikty i ambiwalencja	19,16	5,53
Podtrzymywanie	17,65	2,12
Zaangażowanie	25,46	2,57
Przymus	7,67	3,58
Równość	5,97	1,13
Przeszłość Pozytywna	33,89	4,57
Przeszłość Negatywna	28,30	7,34
Teraźniejszość Hedonistyczna	47,54	6,57
Teraźniejszość Fatalistyczna	24,07	5,60
Przyszłość	46,21	6,70

W celu ustalenia różnic między kobietami a mężczyznami w zakresie Skali Postaw Wobec Miłości SPWM oraz Kwestionariusza Oceny Związku RRF zastosowano test *t*-Studenta. Uzyskane wyniki zostały przedstawione w Tabeli 2 i Tabeli 3.

Tabela 2. Różnice płciowe między kobietami a mężczyznami w zakresie wyników uzyskiwanych w Skali Postaw Wobec Miłości SPWM Clyda i Susan Hendrick'ów

Skale	Kobiety (<i>N</i> = 105)		Mężczyźni (<i>N</i> = 104)		<i>t</i>	<i>p</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>		
Eros	27,94	4,00	27,63	3,61	0,602	,548
Ludus	13,26	3,79	14,50	4,28	-2,224	,027
Storge	27,09	7,25	25,44	6,67	1,705	,090
Pragma	16,96	4,66	16,23	4,98	1,096	,275
Mania	19,64	5,65	20,05	4,91	-0,560	,576
Agape	27,66	4,19	29,29	3,43	-3,075	,002

Z danych przedstawionych w Tabeli 2 pokazują dwie istotne statystyczne różnice w przypadku skal: Ludus ($t = -2,224$; $p < 0,05$) oraz Agape ($t = -3,075$; $p < 0,05$). Świadczy to o tym, że mężczyźni w większym stopniu traktują miłość jako zabawę, ale też przejawiają bardziej altruistyczną postawę względem partnerek życiowych w porównaniu do kobiet.

Tabela 3. Różnice płciowe między kobietami a mężczyznami w zakresie wyników uzyskiwanych w Kwestionariuszu Oceny Związku RRF Keitha Daviesa

Skale	Kobiety ($N = 105$)		Mężczyźni ($N = 104$)		t	p
	M	SD	M	SD		
Powodzenie	69,67	7,52	68,32	8,02	1,255	,211
Intymność	45,00	5,14	42,87	5,43	2,904	,004
Namiętność	61,38	5,59	60,01	5,67	1,760	,080
Troska	68,16	6,32	67,24	6,64	1,027	,305
Ogólna satysfakcja	68,21	7,28	67,62	7,51	0,581	,562
Konflikty i ambiwalencja	18,59	5,70	19,62	5,33	-1,355	,177
Podtrzymywanie	17,82	2,23	17,51	1,98	1,061	,290
Zaangażowanie	25,79	2,39	25,29	2,50	1,483	,139
Przymus	6,55	3,40	8,74	3,44	-4,626	,000
Równość	5,92	1,23	6,06	1,00	-0,862	,390

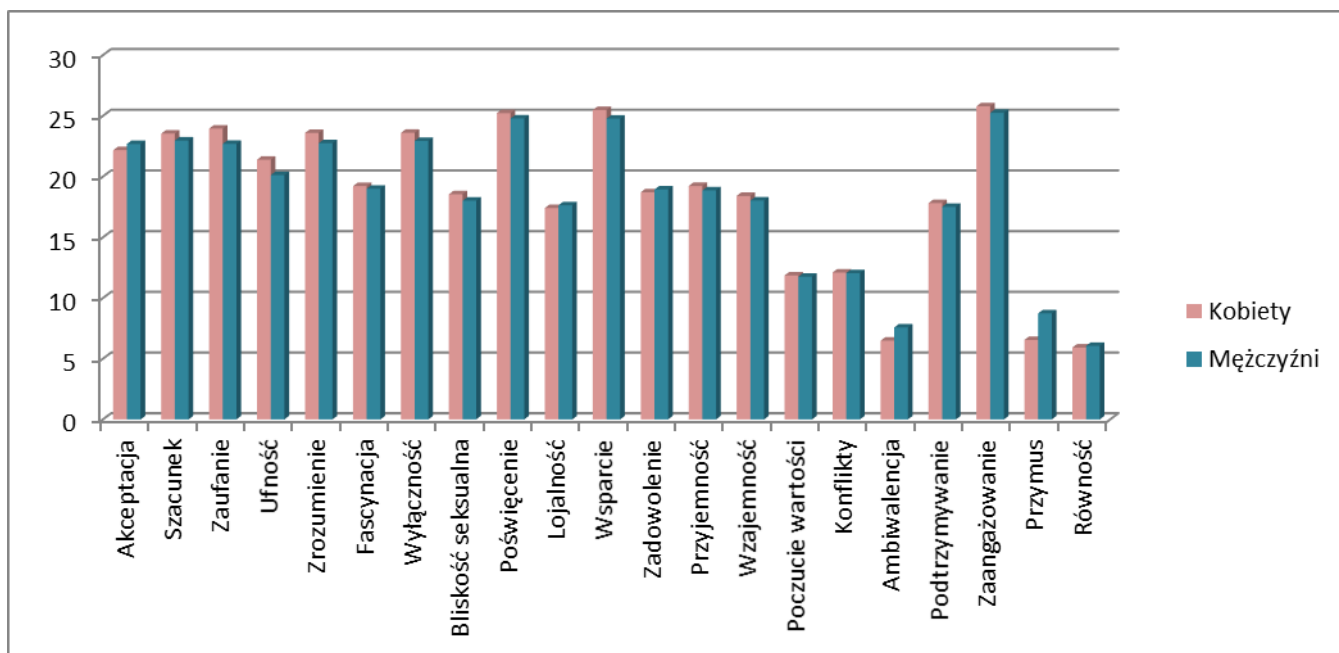
Z uzyskanych w ten sposób danych wynika, że kobiety i mężczyźni ujawniali zbliżone wyniki w Kwestionariuszu Oceny Związku RRF, zarejestrowano jedynie dwie statystycznie istotne rozbieżności w przypadku skal: Intymność ($t = 2,904$; $p < 0,05$) i Przymus ($t = -4,626$; $p < 0,05$). Natomiast w przypadku skali Namiętność nie jest to istotna statystycznie rozbieżność, ale widać wyraźną tendencję ($p = 0,072$). Świadczy to o tym, że kobiety ujawniają większą intymność i namiętność, a mężczyźni częściej stosują przymus w zakresie relacji z partnerem życiowym.

Po zastosowaniu testu t -Studenta dla dwóch populacji niezależnych zarejestrowano też statystycznie istotne rozbieżności w przypadku podskal Kwestionariuszu Oceny Związku RRF, co prezentuje Wykres 1: Zaufanie ($t = 2,576$; $p < 0,005$), Ufność ($t = 2,447$, $p < 0,005$), Zrozumienie ($t = 2,423$; $p < 0,005$), Ambiwalencja ($t = -2,339$; $p < 0,005$), Przymus ($t = -4,626$; $p < 0,005$). Oznacza to, że kobiety wykazują większe zaufanie, ufność i zrozumienie, natomiast mężczyźni większą ambiwalencję i przymus w bliskich związkach.

W kolejnym kroku analizy statystycznej zastosowano korelację r -Pearsona w celu ustalenia związków pomiędzy poszczególnymi postawami wobec miłości i obszarami jakości związku a orientacją temporalną. Wyniki przedstawia Tabela 4 i Tabela 5. Jak widać poszczególne badane zmienne pozostają ze sobą w relacjach, wiele jest współczynników korelacji istotnych statystycznie o różnej sile związku.

Wykres 1. Średnie wyniki kobiet i mężczyzn w Kwestionariuszu Oceny Związku RRF

Tabela 4. Korelacje *r*-Pearsona między skalami Kwestionariusza Postaw Wobec Miłości SPWM a skalami Kwestionariusza Perspektyw Czasu Zimbardo ZTPI w grupie kobiet ($N=105$) i mężczyzn ($N=104$)

Skale	Płeć	Przeszłość Pozytywna	Przeszłość Negatywna	Teraźniejszość Hedonistyczna	Teraźniejszość Fatalistyczna	Przyszłość
Eros	K	,320**	-,189	,171	,031	,223*
	M	,133	-,196*	,078	-,086	,244*
Ludus	K	-,004	,195*	,055	,028	-,033
	M	-,214*	,370**	,257**	,505**	-,269**
Storge	K	,041	,056	-,029	-,005	,089
	M	,090	,015	-,075	,003	,165
Pragma	K	,074	,214*	,131	,302**	,045
	M	-,188	,162	,022	,172	,016
Mania	K	,101	,021	,239*	,131	-,063
	M	-,033	,139	,102	,172	-,003
Agape	K	,180	,010	,183	,029	,045
	M	,208*	-,306**	-,053	-,301**	,338**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

W wyniku analizy korelacji *r*-Pearsona ujawniono istotną statystycznie dodatnią zależność pomiędzy Przeszłością Pozytywną a Eros w grupie kobiet, zaś w grupie mężczyzn była to istotna statystycznie dodatnia zależność z Agape oraz istotną statystycznie ujemną zależność z Ludus.

W przypadku Przeszłości Negatywnej ujawniono istotne statystycznie ujemne zależności z Eros i Agape w grupie mężczyzn oraz istotne statystycznie dodatnie zależności z Ludus (dla kobiet i mężczyzn) oraz Pragmą (dla kobiet).

Teraźniejszość Hedonistyczna koreluje pozytywnie z Manią w przypadku kobiet i Ludus w przypadku mężczyzn.

Dla Teraźniejszości Fatalistycznej otrzymano istotną statystycznie dodatnią zależność z Pragmą w przypadku kobiet. W grupie mężczyzn była to istotna statystycznie dodatnia zależność pomiędzy tą orientacją temporalną a Ludus oraz istotna statystycznie ujemna zależność z Agape.

Przyszłość koreluje pozytywnie z następującymi postawami wobec miłości: Eros (w przypadku obu badanych grup) oraz Agape (tylko u mężczyzn), natomiast ujemnie koreluje z postawą wobec miłości Ludus w grupie mężczyzn.

Tabela 5a. Korelacje *r*-Pearsona między podskalami Kwestionariusza Oceny Związku RRF a skalami Kwestionariusza Perspektyw Czasu Zimbardo ZTPI w grupie kobiet (*N*=105) i mężczyzn (*N*=104)

Skale	Płeć	Przeszłość Pozytywna	Przeszłość Negatywna	Teraźniejszość Hedonistyczna	Teraźniejszość Fatalistyczna	Przyszłość
Akceptacja	K	,120	-,144	,115	-,124	,082
	M	,130	-,230**	,111	-,162	,142
Szacunek	K	,307**	-,181*	,011	-,046	,288**
	M	,151	-,296**	,000	-,289**	,159
Zaufanie	K	,334**	-,151	,107	-,158	,212*
	M	,183*	-,410**	-,128	-,485**	,223*
Ufność	K	,153	-,117	,136	-,132	,187*
	M	,135	-,433**	-,172*	-,353**	,148
Zrozumienie	K	,266**	,056	,219*	-,035	,115
	M	,071	-,295**	,022	-,235**	,166*
Fascynacja	K	,065	-,114	,002	-,110	,116
	M	,130	-,157	,013	-,131	,131
Wylącznieść	K	,126	-,132	-,049	-,037	,252**
	M	-,056	-,102	-,007	-,038	,063
Bliskość seksualna	K	,131	-,208*	,254**	-,067	-,049
	M	,098	-,192*	,003	-,106	,052
Poświęcenie	K	,219*	-,053	-,002	-,156	,238**
	M	,014	-,242**	-,070	-,149	,221*

Tabela 5b. Korelacje r -Pearsona między podskalami Kwestionariusza Oceny Związku RRF a skalami Kwestionariusza Perspektyw Czasu Zimbardo ZTPI w grupie kobiet ($N=105$) i mężczyzn ($N=104$)

Skale	Płeć	Przeszłość Pozytywna	Przeszłość Negatywna	Teraźniejszość Hedonistyczna	Teraźniejszość Fatalistyczna	Przyszłość
Lojalność	K	,154	-,160	,104	-,140	,092
	M	,085	-,241**	-,004	-,118	,045
Wsparcie	K	,253**	-,170*	,027	-,014	,199*
	M	,201*	-,261**	,079	-,227*	,177
Zadowolenie	K	,126	-,135	-,049	-,005	,189*
	M	,054	-,222*	-,075	-,204*	,174*
Przyjemność	K	,180*	-,056	,120	,012	,159
	M	,046	-,169*	,034	-,070	,093
Wzajemność	K	,143	-,096	,105	-,041	-,006
	M	,073	-,221*	-,084	-,131	,148
Poczucie wartości	K	,246**	-,085	,048	-,009	,278**
	M	,103	-,219*	,002	-,251**	,154
Konflikty	K	-,105	,210*	,134	,189*	-,085
	M	-,108	,315**	,069	,191*	-,168*
Ambiwalencja	K	-,238**	,212*	-,003	,193*	-,096
	M	-,139	,294**	,024	,392**	-,112
Podtrzymywanie	K	,139	,059	,168*	-,053	,149
	M	,214*	-,108	-,003	-,107	,228*
Zaangażowanie	K	,173*	-,071	-,003	-,124	,092
	M	,112	-,193*	,004	-,135	,207*
Przymus	K	-,098	,159	-,008	,250**	-,045
	M	-,216*	,240**	,078	,247**	-,304**
Równość	K	,164*	-,142	,144	,010	,294**
	M	,229**	-,176*	,147	-,173*	,022

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

W wyniku analizy korelacji r -Pearsona ujawniono istotne statystycznie dodatnie zależności pomiędzy Przeszłością Pozytywną a następującymi podskalami RRF: Szacunkiem, Zaufaniem, Zrozumieniem, Poświęceniem, Wsparciem, Przyjemnością, Poczuciem wartości, Zaangażowaniem i Równością oraz istotne statystycznie ujemne zależności z podskala Ambiwalencja w grupie badanych kobiet. W przypadku mężczyzn pojawiło się mniej istotnych statystycznie korelacji. Były to dodatnie korelacje z podskalami: Zaufanie, Wsparcie, Podtrzymywanie i Równość oraz ujemne korelacje z podskala Przymus.

Odwrotna sytuacja jest widoczna w przypadku korelacji z Przeszłością Negatywną. Wiele istotnych zależności z obszarami jakości związku uzyskali tu mężczyźni. Przeszłość Negatywna koreluje ujemnie z podskalami: Akceptacja, Szacunek, Zaufanie, Ufność, Zrozumienie, Bliskość seksualna, Poświęcenie, Lojalność, Wsparcie, Zadowolenie, Przyjemność, Wzajemność, Poczucie wartości, Zaangażowanie i Równość, natomiast dodatnio z podskalami: Konflikty, Ambiwalencja i Przymus. U kobiet istotne statystycznie ujemne korelacje ujawniły się jedynie dla podskal: Szacunek, Bliskość seksualna i Wsparcie, a statystycznie istotne dodatnie korelacje dla podskali Konflikty.

Analiza statystyczna ujawniła niewiele istotnych statystycznie korelacji postrzeganej jakości związku z orientacją skierowaną na terażniejszość zarówno hedonistyczną, jak i fatalistyczną. Istotne statystycznie korelacje uzyskano jedynie w przypadku Teraźniejszości Hedonistycznej dla Zrozumienia, Bliskości seksualnej i Podtrzymywania w grupie kobiet (dodatnie korelacje) oraz Ufności w grupie mężczyzn (ujemna korelacja). Dla Teraźniejszości Fatalistycznej są to negatywne zależności z Szacunkiem, Zaufaniem, Ufnością, Zrozumieniem, Wsparciem, Zadowoleniem, Poczuciem wartości i Równością w przypadku mężczyzn oraz pozytywne zależności z Konfliktami, Ambiwalencją i Przymusem w obu badanych grupach.

Ostatnia z orientacji temporalnych, Przyszłość, koreluje dodatnio z Szacunkiem, Zaufaniem, Ufnością, Wylącznieścią, Poświęceniem, Wsparciem, Zadowoleniem, Poczuciem wartości i Równością w grupie kobiet, W przypadku mężczyzn uzyskano zarówno pozytywne (z Zaufaniem, Zrozumieniem, Poświęceniem, Zadowoleniem, Podtrzymywaniem i Zaangażowaniem), jak i negatywne zależności (z Konfliktami i Przymusem).

Ostatnim etapem analizy statystycznej było przeprowadzenie krokowej analizy regresji w celu ustalenia wkładu orientacji temporalnej w zmienność oceny dotyczącej jakości związku. Dane na ten temat przedstawia Tabela 6 i Tabela 7.

Tabela 6. Wagi beta i współczynniki skorygowanej korelacji wielokrotnej R^2 w równaniach krokowej regresji wielokrotnej wymiarów perspektyw czasu wyjaśniających poszczególne postawy wobec miłości

Skale	Płeć	Przeszłość Pozytywna	Przeszłość Negatywna	Teraźniejszość Hedonistyczna	Teraźniejszość Fatalistyczna	Przyszłość	R^2
Eros	K	,320					,102
	M					,244	,059
Ludus	K		,195				,038
	M				,505		,255
Storge	K						
	M						
Pragma	K				,302		,091
	M						
Mania	K			,239			,057
	M						
Agape	K						
	M		-,234			,277	,166

Jak wynika z przeprowadzonych analiz, orientacja temporalna wyjaśnia zmienność następujących postaw wobec miłości: Eros i Ludus całej badanej grupy oraz Pragma i Mania w przypadku kobiet i Agape w przypadku mężczyzn.

Do równania krokowej analizy regresji dla postaw wobec miłości w grupie kobiet w przypadku Eros względem 5 wymiarów orientacji temporalnej weszła Przeszłość Pozytywna z wkładem dodatnim ($\beta = 0,320$). Model był istotny statystycznie ($F_{(2,104)} = 11,759$; $p < 0,001$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,320, co wyjaśnia około 10,2% wariacji, natomiast u mężczyzn ujawnił się dodatni wkład Przyszłości ($\beta = 0,244$). Model był istotny statystycznie ($F_{(2,103)} = 6,444$; $p = 0,13$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,244, co wyjaśnia około 5,9% wariacji.

W równaniu dla Ludus w przypadku kobiet ujawnił się dodatni wkład Przeszłości Negatywnej ($\beta = 0,195$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,104)} = 4,075$; $p = 0,046$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,195, co wyjaśnia około 3,8% wariacji, natomiast u mężczyzn ujawnił się dodatni wkład Teraźniejszości Fatalistycznej ($\beta = 0,505$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,103)} = 34,961$; $p < 0,001$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,505, co wyjaśnia około 25,5% wariacji.

W równaniu dla Storge nie ujawnił się wkład perspektyw czasowych w obu badanych grupach.

W równaniu dla Pragmy w przypadku kobiet ujawnił się dodatni wkład Teraźniejszości Fatalistycznej ($\beta = 0,302$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,104)} = 10,337$; $p = 0,002$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,302, co wyjaśnia około 9,1% wariacji, natomiast u mężczyzn nie ujawnił się wkład perspektyw czasowych.

W równaniu dla Manii w przypadku kobiet ujawnił się dodatni wkład Teraźniejszości Hedonistycznej ($\beta = 0,239$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,104)} = 6,226$; $p = 0,014$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,239, co wyjaśnia około 5,7% wariacji, natomiast u mężczyzn nie ujawnił się wkład perspektyw czasowych.

W równaniu dla Agape przypadku kobiet nie ujawnił się wkład perspektyw czasowych, natomiast u mężczyzn ujawnił się ujemny wkład Przeszłości Negatywnej ($\beta = -0,234$) oraz dodatni wkład Przyszłości ($\beta = -0,277$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,103)} = 10,020$; $p < 0,001$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,407, co wyjaśnia około 16,6% wariacji.

Oznacza to, że Przeszłość Pozytywna jest istotnym predyktorem postawy wobec miłości Eros, Przeszłość Negatywna - Ludus, Teraźniejszość Hedonistyczna - Manii, Teraźniejszość Fatalistyczna - Pragmy, zaś Przyszłość żadnej z postaw wobec miłości w grupie badanych kobiet. W przypadku mężczyzn, Przeszłość Negatywna jest istotnym predyktorem Agape, Teraźniejszość Fatalistyczna - Ludus, a Przyszłość - Eros i Agape. Przeszłość Pozytywna i Teraźniejszość Hedonistyczna nie są istotnymi predyktorami postaw wobec miłości w badanej grupie mężczyzn.

Tabela 7. Wagi beta i współczynniki skorygowanej korelacji wielokrotnej R^2 w równaniach krokowej regresji wielokrotnej wymiarów postrzegania czasu wyjaśniających poszczególne obszary jakości związku

Skale	Płeć	Przeszłość Pozytywna	Przeszłość Negatywna	Teraźniejszość Hedonistyczna	Teraźniejszość Fatalistyczna	Przyszłość	R^2
Powodzenie	K	,289				,197	,141
	M		-,247		-,255		,196
Intymność	K	,230					,053
	M		-,458				,210
Namiętność	K		-,206				,043
	M		-,201				,041
Troska	K	,261					,068
	M		-,311				,097
Ogólna satysfakcja	K	,205					,042
	M		-,255				,065
Konflikty i ambiwalencja	K		,248				,061
	M		,249		,235		,183
Podtrzymywanie	K						
	M					,228	,052
Zaangażowanie	K						
	M					,207	,043
Przymus	K				,250		,062
	M					-,304	,092
Równość	K			,199		,327	,125
	M	,229					,052

Jak wynika z przeprowadzonych analiz, orientacja temporalna wyjaśnia zmienność wszystkich obszarów jakości związku w badanej grupie osób (oprócz Podtrzymywania i Zaangażowania w przypadku kobiet).

Do równania krokowej analizy regresji dla jakości relacji w bliskich związkach w przypadku kobiet w obszarze Powodzenia względem 5 wymiarów orientacji temporalnej weszła: Przeszłość Pozytywna z dodatnim wkładem ($\beta = 0,289$) i Przyszłość z wkładem dodatnim ($\beta = 0,197$). Model był istotny statystycznie ($F_{(2,104)} = 8,338$; $p < 0,001$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,375, co wyjaśnia około 14,1% wariacji, natomiast u mężczyzn ujawnił się ujemny wkład Przeszłości Negatywnej ($\beta = -0,248$) i Teraźniejszości Fatalistycznej ($\beta = -0,254$). Model był istotny statystycznie ($F_{(2,103)} = 12,366$; $p < 0,001$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,444, co wyjaśnia około 19,7% wariacji.

W równaniu dla Intymności w przypadku kobiet ujawnił się dodatni wkład Przeszłości Pozytywnej ($\beta = 0,230$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,104)} = 5,760$; $p = 0,018$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,230, co wyjaśnia około 5,3% wariacji, natomiast

u mężczyzn ujawnił się ujemny wkład Przeszłości Negatywnej ($\beta = -0,458$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,103)} = 27,097$; $p < 0,001$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,458, co wyjaśnia około 21% wariacji.

W równaniu dla Namietności w przypadku kobiet ujawnił się ujemny wkład Przeszłości Negatywnej ($\beta = -0,206$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,104)} = 4,579$; $p = 0,035$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,206, co wyjaśnia około 4,3% wariacji, natomiast u mężczyzn ujawnił się ujemny wkład Przeszłości Negatywnej ($\beta = -0,201$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,103)} = 4,272$; $p = 0,041$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,201, co wyjaśnia około 4% wariacji.

W równaniu dla Troski w przypadku kobiet ujawnił się dodatni wkład Przeszłości Pozytywnej ($\beta = 0,266$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,104)} = 7,813$; $p = 0,006$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,266, co wyjaśnia około 7,1% wariacji, natomiast u mężczyzn ujawnił się ujemny wkład Przeszłości Negatywnej ($\beta = -0,316$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,103)} = 11,305$; $p = 0,001$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,316, co wyjaśnia około 10% wariacji.

W równaniu dla Ogólnej satysfakcji w przypadku kobiet ujawnił się dodatni wkład Przeszłości Pozytywnej ($\beta = 0,205$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,104)} = 4,518$; $p = 0,036$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,205, co wyjaśnia około 4,2% wariacji, natomiast u mężczyzn ujawnił się ujemny wkład Przeszłości Negatywnej ($\beta = -0,255$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,103)} = 7,106$; $p = 0,009$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,255, co wyjaśnia około 6,5% wariacji.

W równaniu dla Konfliktów i ambiwalencji w przypadku kobiet ujawnił się dodatni wkład Przeszłości Negatywnej ($\beta = 0,248$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,104)} = 6,735$; $p = 0,011$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,248, co wyjaśnia około 6,1% wariacji, natomiast u mężczyzn ujawnił się dodatni wkład Przeszłości Negatywnej ($\beta = 0,249$) i Teraźniejszości Fatalistycznej ($\beta = 0,235$). Model był istotny statystycznie ($F_{(2,103)} = 11,332$; $p < 0,001$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,428, co wyjaśnia około 18,3% wariacji.

W równaniu dla Podtrzymywania w przypadku kobiet nie ujawnił się wkład perspektyw czasowych, natomiast u mężczyzn ujawnił się dodatni wkład Przyszłości ($\beta = 0,228$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,103)} = 5,586$; $p = 0,020$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,228, co wyjaśnia około 5,2% wariacji.

W równaniu dla Zaangażowania w przypadku kobiet nie ujawnił się wkład perspektyw czasowych, natomiast u mężczyzn ujawnił się ujemny wkład Przeszłości Negatywnej ($\beta = -0,203$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,103)} = 4,395$; $p = 0,039$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,203, co wyjaśnia około 4,1% wariacji.

W równaniu dla Przymusu w przypadku kobiet ujawnił się dodatni wkład Teraźniejszości Fatalistycznej ($\beta = 0,250$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,104)} = 6,838$; $p = 0,010$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,250, co wyjaśnia około 6,2% wariacji, natomiast u mężczyzn ujawnił się ujemny wkład Przyszłości ($\beta = -0,304$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,103)} = 10,370$; $p = 0,002$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,304, co wyjaśnia około 9,2% wariacji.

W równaniu dla Równości w przypadku kobiet ujawnił się dodatni wkład Teraźniejszości Hedonistycznej ($\beta = 0,199$) i Przyszłości ($\beta = 0,327$). Model był istotny statystycznie ($F_{(2,104)} = 7,284$; $p < 0,001$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,354, co wyjaśnia około 12,5% wariancji, natomiast u mężczyzn ujawnił się dodatni wkład Przeszłości Pozytywnej ($\beta = 0,229$). Model był istotny statystycznie ($F_{(1,103)} = 5,638$; $p = 0,019$), a współczynnik poprawionej korelacji wielokrotnej R wynosił 0,229, co wyjaśnia około 5,2% wariancji.

Oznacza to, że Przeszłość Pozytywna jest istotnym predyktorem następujących obszarów jakości związku: Powodzenia, Intymności, Troski i Ogólnej satysfakcji, Przeszłość Negatywna - Namiętności oraz Konfliktów i Ambiwalencji, Teraźniejszość Hedonistyczna - Równości, Teraźniejszość Fatalistyczna - Przymusu, zaś Przyszłość - Powodzenia i Równości w grupie badanych kobiet. W przypadku mężczyzn, Przeszłość Pozytywna jest istotnym predyktorem Równości, Przeszłość Negatywna - Powodzenia, Intymności, Namiętności, Troski, Ogólnej satysfakcji oraz Konfliktów i Ambiwalencji, Teraźniejszość Fatalistyczna - Powodzenia oraz Konfliktów i ambiwalencji, a Przyszłość - Podtrzymywania, Zaangażowania i Przymusu. Teraźniejszość Hedonistyczna nie jest istotnym predyktorem obszarów jakości związku w grupie badanych mężczyzn.

4. Dyskusja

Celem przeprowadzonego badania było ustalenie związków orientacji temporalnej z postawami wobec miłości i jakości relacji w bliskich związkach oraz stwierdzenie predyktorem jakich wymiarów tych dwóch zmiennych jest orientacja temporalna.

Postawionych zostało pięć hipotez. Pierwsza z nich dotyczyła związku Przeszłości Negatywnej z takimi postawami wobec miłości jak Ludus, Mania, Pragma oraz z takimi obszarami jakości związku jak przymus oraz konflikt i ambiwalencja. Hipoteza druga mówiła o powiązaniu Przeszłości Pozytywnej z typami miłości Eros i Storge oraz koncentracji na powodzeniu, równości i ogólnej satysfakcji ze związku. Hipoteza trzecia zakładała, że osoby zorientowane na Teraźniejszość Hedonistyczną będą wykazywały postawy wobec miłości Eros i Ludus oraz będą koncentrować się na takich obszarach jakości związku, które wiążą się z intymnością, namiętnością i ogólną satysfakcją. Czwarta hipoteza dotyczyła związku Teraźniejszości Fatalistycznej z typami miłości Eros, Ludus i Mania oraz przymusem oraz konfliktami i ambiwalencją w relacji. W piątą hipotezę założyliśmy, że osoby zorientowane na Przyszłość będą wykazywały postawy wobec miłości Eros, Mania i Agape oraz będą skoncentrowane na obszarach jakości związku powiązanych z powodzeniem, troską, podtrzymywaniem, zaangażowaniem i równością.

Hipoteza pierwsza potwierdziła się częściowo. Koncentracja na Przeszłości Negatywnej faktycznie dodatnio łączy się z postawami wobec miłości Ludus u reprezentantów obu płci. Pozytywny związek tej perspektywy czasowej z typem miłości Pragma odnotowano tylko u kobiet. Nie wykazano istotnej korelacji z postawą wobec miłości Mania. Udało się także wykazać, że Przeszłość Negatywna faktycznie dodatnio wiąże się z takimi obszarami jakości związku jak Konflikty (w przypadku obu płci) oraz Ambiwalencja i Przymus (jedynie u mężczyzn).

Hipoteza druga także potwierdziła się jedynie częściowo. Zgodnie z założeniami odnotowano pozytywny związek Przeszłości Pozytywnej z postawą wobec miłości Eros, ale jedynie w grupie kobiet, natomiast nie udało się wykazać związku z typem miłości Storge.

Z pozytywnym postrzeganiem swojej przeszłości rzeczywiście łączy się silniejsza koncentracja na równości w związku oraz takie wymiary powodzenia w związku jak: Szacunek (u kobiet) i Zaufanie (u obu płci) oraz z takie wymiary Ogólnej satysfakcji jak: Przyjemność i Poczucie wartości (u kobiet).

Hipoteza trzecia również potwierdziła się częściowo. Stwierdzono pozytywną korelację Teraźniejszości Hedonistycznej z postawą wobec miłości Ludus, ale jedynie w przypadku mężczyzn. Związek z typem miłości Eros nie był istotny. Udało się wykazać, że Teraźniejszość Hedonistyczna łączy się pozytywnie z jednym z wymiarów Intymności – Ufnością (w grupie mężczyzn), wymiarem Namietności – Bliskość seksualna (u kobiet), nie łączy się jednak z żadnym z wymiarów Ogólnej satysfakcji.

Hipoteza czwarta także potwierdziła się jedynie częściowo. Zgodnie z założeniem odnotowano pozytywny związek Teraźniejszości Fatalistycznej z postawą wobec miłości Ludus, ale jedynie u mężczyzn, natomiast nie ujawniły się związki tej orientacji temporalnej z typami miłości Eros i Mania. W całości potwierdziły się jednak założenia związane z pozytywną korelacją Teraźniejszości Fatalistycznej z takimi wymiarami jakości związku jak Konflikty, Ambiwalencja i Przymus.

Hipoteza piąta również potwierdziła się częściowo. Z koncentracją na przyszłości faktycznie wiąże się prezentowanie postaw wobec miłości Eros (u obu płci) oraz Agape (potwierdzone jedynie w przypadku mężczyzn). Osoby zorientowane na przyszłość częściej koncentrują się także na takich wymiarach Powodzenia jak: Szacunek (jedynie w przypadku kobiet) oraz Zaufanie (u obu płci), na takich wymiarach Troski jak: Poświęcenie (u obu płci) oraz Wsparcie (u kobiet), jak również na Podtrzymywaniu (kobiety), Zaangażowaniu (mężczyźni) oraz Równości (kobiety).

Przeprowadzona analiza regresji pozwoliła ustalić, że perspektywy czasowe są lepszymi predyktorami różnych obszarów jakości związku niż postawy wobec miłości oraz, że wyjaśniają one więcej zmienności w grupie mężczyzn niż kobiet. Postawy wobec miłości wydają się więc być w dużym stopniu odrębne od orientacji temporalnej. Natomiast mniejsze nasilenie Przeszłości Negatywnej u mężczyzn i większe nasilenie Przeszłości Pozytywnej u kobiet sprzyjają wzrostowi satysfakcji ze związku. Wynika to z tego, że mężczyźni postrzegają relację jako bardziej zadowolającą, gdy pojawia się mniej zdarzeń i uczuć mających na nią negatywny wpływ, niezależnie od ilości wydarzeń korzystnych, podczas gdy kobiety skupiają się głównie na pozytywnych aspektach pojawiających się w związku (Birnbaum, Reis, Mikullincer, Gillath, Orpaz, 2006). Głównie te dwie perspektywy przeszłościowe mogą być predyktorami dla różnych obszarów jakości relacji. Wkład pozostałych orientacji temporalnych w przewidywanie zadowolenia ze związku jest mniejszy. Odwołując się do koncepcji Zimbardo można wytłumaczyć tę różnicę pomiędzy charakterystyką grupy badanej. Na początkowym etapie związku pary skupiają się na teraźniejszości, ponieważ nie mają jeszcze wspólnej przeszłości, a przyszłość wydaje się znikoma. Dopiero po pewnym czasie trwania relacji do głosu dochodzą te dwie perspektywy (Zimbardo, Boyd, 2009). W tym badaniu próbę tworzyły osoby mające zamiar wstąpić w związek małżeński, wydaje się więc zasadne założenie, że osoby te pozostają w związkach przez dłuższy okres czasu, a zatem koncertują się silniej na perspektywie przeszłościowej.

Zgodnie z badaniami Önera skupianie się na Przyszłościowej perspektywie czasu wiąże się z większą satysfakcją ze związku (2000a, 2000b). W powyższym badaniu ta orientacja temporalna łączy się z takimi charakterystykami romantycznych i przyjacielskich związków jak powodzenie, troska, podtrzymywanie, zaangażowanie i równość. Odwołując się do różnych definicji jakości związku (Kuczyńska, 1998, Rostowski, 1987; Ziemska, 1974) czynniki te można uznać za wymiary konstytuujące tę właśnie jakość. Wydaje się więc, że w powyższym badaniu udało się potwierdzić wyniki uzyskane przez Önera.

Hipotezy dotyczące związków orientacji temporalnej a postaw wobec miłości tworzone były na podstawie sugestii proponowanych przez Zimbardo i Boyda w ich książce *Paradoks czasu* (2009). Każda z nich potwierdziła się częściowo. Na podstawie przeprowadzonych analiz można stwierdzić, że orientacja temporalna jest jedną z szeregu zmiennych, które łączą się z dominującymi u nas postawami wobec miłości.

Temat relacji orientacji temporalnej z postawami wobec miłości i jakością związku jest mało popularny w literaturze. W kolejnych badaniach warto skupić się na sprawdzeniu czy pary posiadające tę samą orientację temporalną lepiej funkcjonują w związku, czy są z niego bardziej zadowolone, tak jak to sugeruje Zimbardo (2009). Prowadzenie analiz w tym zakresie wydaje się nie tylko ciekawe, ale także pożyteczne. Wyniki takich badań byłyby użyteczne z perspektywy terapii par, szczególnie w aspekcie komunikacyjnym.

Bibliografia:

- Adler, N. L., Hendrick, S. S. (1991). Relationships between contraceptive behavior and love attitudes, sex attitudes, and self-esteem. *Journal of Counseling & Development*, 70 (2), 302-308.
- Berry, D. S., Willingham, J. K. (1997). Affective Traits, Responses to Conflict, and Satisfaction in Romantic Relationships. *Journal of Research in Personality*, 31(4), 564-576.
- Birnbaum, G. E., Reis, H. T., Mikullincer, M., Gillath, O., Orpaz, A. (2006). When Sex Is More Than Just Sex: Attachment Orientations, Sexual Experience, and Relationship Quality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(5), 929-943
- Butzer, B., Campbell, L. (2008). Adult attachment, sexual satisfaction and relationship satisfaction: a study of married couple. *Personal Relationships*, 15(1), 141-154.
- Campbell, W. K., Rogge, R. D. (2007). The role of mindfulness in romantic relationship satisfaction and responses to relationship stress. *The Journal of Marital & Family Therapy*, 33(4), 482-500.
- Carelii, M.G, Wiberg, B., Wiberg, M. (2011). Development and construct validation of the swedish zimbardo time perspective inventory. *European Journal of Psychological Assessment*, 27(4), 220-227.
- Contreras, R., Hendrick, C., Hendrick, S. S. (1996). Perspective on martial love and satisfaction in Mexican American a Anglo-American Couples. *Journal of Counseling & Development*, 74(4), 408-415.
- Collins, N. L., Read, S. J. (1990). Adult Attachment, Working Models, and Relationship Quality in Dating Couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(4), 644-663.
- Cramer, D. (2000). Relationship satisfaction and conflict style in romantic relationships. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 134(3), 337-341.

- Cramer, D. (2003). Facilitativeness, conflict, demand for approval, self-esteem and satisfaction in romantic relationships. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 137(1), 85-98.
- Cramer, D. (2004). Emotional support, conflict, depression and relationship satisfaction in a romantic partner. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 138(6), 532-542.
- Czmut, B. (2008). Inteligencja emocjonalna partnerów i taktyki wpływu jako predyktory zadowolenia ze związku. *Psychologia Jakości Życia*, 7(1-2), 19-45.
- Daugherty, J.R., Brase, G.L. (2010). Taking time to be healthy: predicting health behaviors with delay discounting and time perspective. *Personality and Individual Differences*, 48(2), 202-207.
- Davis, M. H., Oathout, H. A. (1987). Maintenance of satisfaction in romantic relationships: empathy and relational competence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(2), 397-410.
- Drake, L., Duncan, E., Sutherland, F., Abernethy, C., Henry, C. (2008). *Time Perspective and correlates of wellbeing. Time and Society*, 17(1), 47-61.
- Grochowska, A. (2001). Wybrane metody badania relacji małżeńskich. W: S. Siek, A. Grochowska (red.), *Wybrane metody badania osobowości* (9-25). Warszawa: Wydawnictwo UKSW.
- Gulczyńska A., Jankowiak B., Poczucie koherencji studentów a jakość i trwałość ich związków partnerskich. *Przegląd seksuologiczny*, 5(2), 66-70.
- Hendrick, C., Hendrick, S. S. (1990). A relationship-specific version of the love attitudes scale. *Journal of social behavior & personality*, 5(4), 239-254.
- Hendrick, C., Hendrick, S. S. (1991). Dimensions of Love: A Sociobiological Interpretation. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 10(2), 206-230.
- Hendrick, C., Hendrick, S. S. (1987). Love and Sex Attitudes and Religious Beliefs. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 5(3), 391-398.
- Hendrick, C., Hendrick, S. S. (1993). Lovers as friends. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10(3), 459-466.
- Hendrick, C., Hendrick, S. S. (1989). Research on Love: Does it measure up. *The Journal of Personality and Social Psychology*, 56(5), 784-794.
- Hendrick, C., Hendrick, S. S. (1998). The Love Attitudes Scale: Short form. *Journal of Personal and Social Relationships*, 15(2), 147-159.
- Hendrick, C., Hendrick, S. S., Adler N. L. (1988). Romantic Relationship: Love, Satisfaction and Staying Together. *Journal of Personality and Social Psychology*. 54(6), 980-988.
- Hendrick, C., Hendrick, S. S., Reich, D. A. (2006). The Brief Sexual Attitudes Scale. *The Journal of Research*, 43(1), 76 – 86.
- Hughes, M., Morrison, K., Asada K. J. K. (2005). What's love got to do with it? Exploring the impact of maintenance rules, love attitudes, and network support on friends with benefits relationships. *Western Journal of Communication*, 69(1), 49-66.
- Inman-Amos, J., Hendrick, C., Hendrick, S. S. (1994). Love attitudes: similarities between parents and between parents and children. *Family Relations*, 43(4), 456-461.
- Jach, Ł. (2012). Cele życiowe i satysfakcja z życia studentów o różnych profilach temporalnych. *Psychologia Jakości Życia*, 11(2), 127-144.
- Janicka, I., Niebrzydowski, L. (1994). *Psychologia Matężństwa*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

- Keough, K. A., Zimbardo, P. G., Boyd, J. N. (1999). Who's Smoking, Drinking, and Using Drugs? Time Perspective as a Predictor of Substance Use. *Basic and Applied Social Psychology*, 21(2), 149-164.
- Kirkpatrick, L. A., Davis, K. E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: a longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(3), 502-512.
- Knee, C. R. (1998). Implicit theories of relationship assessment and prediction of romantic relationship initiation, coping and longevity. *Personality and Social Psychological Bulletin*, 27(7), 808-819.
- Kuczyńska, A. (2002). Pleć psychologiczna idealnego i rzeczywistego partnera życiowego oraz jej wpływ na jakość realnie utworzonych związków. *Przegląd psychologiczny*, 45(4), 385-399.
- Kuczyńska, A. (1998). *Sposób na bliski związek. Zachowania wiążące w procesie kształtowania się i utrzymywania więzi w bliskich związkach*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.
- Lacey, R. S., Reifman, A., Pearson Scott, J., Harris, S. M., Fitzpatrick, J.. (2004). Sexual – Moral Attitudes, Love Styles, and Mate Selection. *The Journal of Sex Research*, 41(2), 121 – 128.
- Milfonta, T. L., Gouveiac, V. V. (2006). Time perspective and values: an exploratory study of their relations to environmental attitudes. *Journal of Environmental Psychology*, 26(1), 72-82.
- Montgomery M. J., Sorell G. T. 1997. Differences in Love Attitudes Across Family Life Stages. *Family Relations*, 46(1), 55-61.
- Murray, S. L., Holmes, J. G., Griffin D. W. (1996). The benefits of positive illusions: idealization and the construction of satisfaction in close relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(1), 79-98.
- Nęcki, Z. (1996). *Atrakcyjność wzajemna*. Kraków: Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu.
- Nosal, C., Bajcar, B. (2004). *Czas psychologiczny: wymiary, struktura, konsekwencje*. Warszawa: Instytut Psychologii PAN.
- Öner, B. (2000). Future time orientation and relationships with the opposite sex. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 134(3), 306-14.
- Öner, B. (2000). Relationship satisfaction and dating experience: factor affecting future time orientation in relationships with opposite sex. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 134(5), 527-36.
- Pistole, M. C. (1989). Attachment in adult romantic relationships: style of conflict resolution and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships November*, 6(4), 505-510.
- Rostowski, J. (1987). *Zarys psychologii małżeństwa*. Warszawa: PWN.
- Rotziena, A., Vacha-Haadea, T., Murthya, K., Davenporta, D., Thompsonb, B. (1994). A confirmatory factor analysis of the Hendrick-Hendrick Love Attitudes Scale: we may not yet have an acceptable model. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 1(4), 360-374.
- Rusbult, C. E. (1979). Commitment and satisfaction in romantic associations: a test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16(2), 172-186.
- Shaver, P. R., Brennan, K. A. (1992). Attachment styles and the Big Five Personality traits: their connections with each other and with romantic relationship outcomes. *Personality and Social Psychological Bulletin*, 18(5), 536-545.
- Simpson, J. A., (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(5), 971-980.
- Taraban, C.B., Hendrick, C. (1995). Personality Perceptions Associated with Six Styles of Love. *Journal*

- of Social and Personal Relationships*, 12(3), 453-461.
- Todosijević, B., Arančić, A., Ljubinković, S. (2009). An examination and revision of the Love Attitude Scale in Serbia. *International Journal on Personal Relationship*, 3(1), 58-76.
- Tsirigotis, K., Gruszczyński, W., Lewik-Tsirigotis, M. (2011). Składniki miłości a typy miłości. *Seksuologia Polska*, 9(2), 64-68.
- Tsirigotis, K., Gruszczyński, W., Tsirigotis-Wołoszczak, M. (2010). Płciowe (rodzajowe) zróżnicowanie typów przeżywanej miłości. *Seksuologia Polska*, 8(1), 26-29.
- Tucker, J. S., Anders, S. L. (1999). Attachment style, interpersonal perception accuracy and relationship satisfaction in dating couple. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25(4), 403-412.
- Wana, W. W. N, Lukb, C., Laic, J. C. L, (2000). Personality correlates of loving styles among Chinese students in Hong Kong. *Personality and Individual Differences*, 29(1), 169-175.
- White, J. K., Hendrick, C., Hendrick, S. S. (2004). Big Five Personality variables and relationship constructs. *Personality and Individual Differences*, 37(7), 1519-1530.
- Ziemska, M. (1974). Czynniki konstytuujące życie w małżeństwie. *Zagadnienia Wychowawcze w Aspekcie Zdrowia Psychicznego*, 4, 7-22.
- Zimbardo, P. G., Boyd, J. N. (1999). Putting time in perspective: a valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1271-1288.
- Zimbardo P. G., Boyd J. N. (2009). *Paradoks czasu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.